

MEVCUT SORUN

Yaklaşık iki asır önce keşfedilip beşeri ekonomiye dahil edilen beş maddenin kullanımı son birkaç yılda öyle aşırı bir ivme kazandı ki modern toplumlar zamanla kendilerini tahmin edilemez bir değişime uğramış halde bulabilirler.

Bu beş madde şunlardır:

1- Mayalı içki veya alkol; XVI. Louis hükümdarlığının son yıllarında ortaya çıkmış olup, yaşlılıkta kralın buzlarını eritmek için icat edilmiştir ve tüm likörlerin temelini oluşturur.

2- Şeker. Fransız endüstrisinin şekeri büyük miktarda üretmesine ve eski fiyatına geri çekmesine rağmen (devlet hazinesi dört gözle vergi dayatmaya çalışsa da fiyatı giderek daha da düşecek gözükmektedir), bu madde halk beslenmesinde ancak yakın dönemde yaygınlık kazanabilmiştir.

3- Çay, elli yıldan beri bilinmektedir.

4- Kahve. Araplar tarafından çok eski çağlarda bulunmuş olsa da, Avrupa'nın bu uyarıcıyı yaygın biçimde tüketmesi ancak 18. yüzyılın ortalarına doğru gerçekleşmiştir.

5- Tütünün içilerek kullanımı ancak Fransa'ya barışın gelmesiyle genişlemiştir.

Sorunu öncelikle en geniş bakış açısından inceleyelim.

İnsan, bir ihtiyacın tatmini için gücünün belli bir kısmını harcar. Bunun sonucunda, mizaca ve ortama göre çeşitlilik gösteren zevk adını verdiğimiz bu duygu oluşur. Organlarımız, zevklerimizin idarecisidir. Neredeyse her organımız ikili bir istikamette yol alır: Maddeleri yakalayıp bünye-

mize katarlar, sonra da onları –olduğu gibi veya bir kısmıyla– herhangi bir biçimde ortak rezervuar olan toprağa geri gönderirler. İnsan hayatının kimyası bu birkaç kelimeyle ifade bulur.

Bilginler bu ifade üzerinde uzun uzun düşünme gereği duymazlar. Ama vücudun hangi bölgesinde gelişim gösterirse gösterebilirsin bu kurala uymayan tek bir duyu bile bulamazsınız; tabii duyu derken, bütün organları anlamak şartıyla. Her aşırılık, insanın, doğanın salık verdiği sıradan yasaların ötesinde tekrarlamak istediği bir zevke dayanır. İnsan, gücünü ne kadar az kullanırsa, aşırılığa bir o kadar yatkın olur; akıl bu gücü kaçınılmaz bir şekilde aşırılığa yöneltir.

*Toplumsal hayat içinde insan, kendini hızla
ya da yavaş yavaş israf ederek yaşar.*

Bundan çıkan sonuç şudur ki, toplumlar ne kadar uygarlaşır ve huzura kavuşursa, aşırı yollara o ölçüde başvururlar. Barış hali kimileri için feci bir durumdur. Belki de Napoléon'a, "Savaş doğal bir haldir," dedirten şey de budur.

İnsan, hangi madde olursa olsun, istisnasız tüm zevklerin mekanizmasını oluşturan, özümsemek, emmek, çözündürmek, hazmetmek, çıkarmak veya dönüştürmek gibi işlemleri yerine getirebilmek için, gücünün tamamını veya bir kısmını alıncak zevki idare edecek organlara sevk eder.

Doğa, tüm organların yaşama eşit oranda katılmasını isterken, Toplum insan evladında herhangi bir zevke yönelik öyle bir açlık geliştirir ki, bunun tatmini herhangi bir organa borçlu olunandan daha fazla güç verir ve genellikle tüm güç –bu gücü besleyen sınırlarla birlikte– açgözlü organların ele geçirdiğine denk miktarlarda diğer organlardan geri çekilir, dolayısıyla onları güçsüz bırakır. Hastalıkların ve en nihayetinde yaşam süresinin kısalmasının sebebi budur. *A priori* kabul edilmek yerine olgulara dayanan tüm teoriler gibi bu teori de ürkütücü bir kesinlik taşır. Bitmek bilmeyen zihinsel işlemlerle hayatı beyne çağırırsanız, beynin gücü artar, ince hassas zarları genişler, özü zenginleşir; ama orta taraflar öyle güçsüz kalır ki, dâhi insanın oraları, tıbbın edepli bir şekilde *soğukluk* diye adlandırdığı hastalığa tutulur. Bunun yerine, son derece güzel kadınların uzandığı divanların ayakucunda ömrünüzü geçirirseniz, hele bir de civanmert bir âşıkınız, donunuzu bir türlü ayağınıza geçiremezsiniz. Üreme bu kadar üst düzeye çıkınca zekâ işlevlerini yerine getirmeyi beceremez. Asıl güç, bu iki aşırılığın arasındadır. Aynı anda hem zihinsel hayatla hem de aşk hayatıyla meşgul olduğunda, dâhi insanın ölümü tıpkı Raffaello ve Lord Byron'ın ölümüne benzer. Sefahatten öldüğü gibi, iffetli insan da aşırı çalışmaktan ölür; ama böyle bir

ölüm hayli ender görülür. Aşırı tütün, aşırı kahve, aşırı afyon ve alkol ciddi rahatsızlıklar doğurur ve insanı erken ölüme sürükler. Durmadan tahrik edilen, durmadan beslenen organ aşırı irileşir: Anormal bir hacme ulaşır, acı çeker ve iyice bozulan mekanizma sonunda yenik düşer.

Modern yasaya göre, herkes kendinin efendisidir; ama bu sayfaları okuyan seçilme hakkına sahip soylu kişiler ve proleterler baca gibi sigara tütürerek veya ayyaşlar gibi içki içerek kendilerinden başkasına zarar vermediklerini sanırlarsa garip bir yanılığa düşmüş olurlar. Onlar ırkı bozmakta, kuşakları yozlaştırmaktadırlar; ülkelere yıkım nedeni budur. Bir kuşağın bir diğerini güçsüz düşürmeye hakkı yoktur.

Beslenme demek, üreme demektir.

Bu özlü sözü yemek odalarınızın duvarlarına altın harflerle kazıtın. Duyuların listesine bilimin üremeye ilgili duyuları da katmasını isteyen Brillat-Savarin'in, insan ürünleriyle insan ömrünün koşullarını değiştirebilen maddeler arasındaki bağı fark etmemiş olması tuhaftır. Oysa ki şu diğer özlü sözü onda görseydim ne büyük zevkle okurdum:

*Deniz, kız çocuk doğurtur,
mezbaha ođlan çocuđu.
Akıllının babası ise fırıncıdır.*

Bir halkın kaderi hem yediklerine hem de rejimine bağlıdır. Sanatçı halkları tahıllar yarattı. İki yerli ırkları öldürmüştür. Bence Rusya alkolle desteklenen bir mutlak monarşidir. Aşırı ikolata yemenin, çikolatanın keşfedildiği dönemde tam da yeni bir Roma İmparatorluğu yaratma yoluna giren İspanyol ulusunun yozlaşmasına katkıda bulunmadığını kim söyleyebilir? Türklerin ve Hollandalıların hakkından çoktan gelmiş olan tütün Almanya'yı tehdit etmektedir. Kamusal meselelerden çok kendileriyle meşgul olan (tabii eğer kibirlerini, metreslerini ve sermayelerini de kamusal şeyler olarak görmüyorlarsa) devlet adamlarımızın hiçbirisi, abartılı tü-

tün tüketiminin, şeker kullanımının, buğdayın yerini alan patatesin ve içkinin Fransa'yı nereye götürdüğünün farkında değildir.

Geçmiş nesillerin ve kendi dönem alışkanlıklarının bir özeti olan eski yüzyılların büyük adamlarıyla günümüzün büyük adamlarının tenlerindeki, vücut hatlarındaki farka bir bakın! Günümüzde her türden nice yeteneğin, ilk marazi eserlerinin ardından usanıp güme gittiğini görmüyor musunuz? Bugünkü çapsız iradelerin sorumluları babalarımızdır.

İşte, sözüne güvenilir iki insanın, bir bilgin ile bir siyasetçinin doğruluğuna güvence verdiği ve daha sonra ele alacağımız sorunları kapsayan, Londra'da gerçekleştirilmiş bir deneyin sonuçları:

İngiliz hükümeti üç idam mahkûmunun hayatları üzerinde şöyle bir tasarruf hakkına izin vermişti: Mahkûmlar ya ülkede gelenek olduğu şekilde asılacaktı ya da başka hiçbir doğal gıda ve içecek olmadan, birine yalnızca çayla, diğerine kahveyle, ötekine de çikolatayla yaşama seçeneği sunulacaktı. Kendini kurnaz sanan bu kişiler ikinci seçeneği kabul etmişler. Belki de her mahkûm benzer şekilde davranırdı. Önerilen besinler hayatta kalmak açısından az çok farklı ihtimaller sunduğundan adamlar kura çekmişler.

Çikolatayla yaşayan adam sekiz ay sonra ölmüş.

Kahveyle yaşıyan adam iki yıl dayanmış.

Çayla beslenen ise üç yılın sonunda ölüme yenik düşmüş.

Hint Ticaret Kumpanyası'nın bu deneyi ticari çıkarları doğrultusunda teşvik ettiğini zannediyorum.

Çikolatayla beslenen adam, kurtlar tarafından kemirilerek, korkunç bir halde çürüyerek ölmüş. Uzuvarı, İspanyol monarşisinin uzuvarı gibi birer birer düşmüş.

Kahve içen adam, Gomora'nın ateşiyle kavrulmuş gibi yanarak ölmüş. İstense ölüsünden kireç yapılabilirmiş. Bu önerildi de; ama deney ruhun ölümsüzlüğüne aykırı görülmüş.

Çay içen adam sıskalaşmış, yarı şeffaf bir hale gelmiş. Veremden tükenerek bir deri bir kemik ölmüş: vücudunun içi gayet net görülebiliyormuş. İnsansever biri bedeninin arkasına yerleştirilmiş bir lamba ışığında *Times* okuyabilmiş. İngiliz terbiyesi daha özgün bir denemeye izin vermemiş.

İdam mahkûmunu zalimce giyotine göndermek yerine kullanmanın ne kadar insansever bir davranış olduğunu gözardı edemem. Ceset yağlarından mumlar yapıp tiyatro salonlarında zaten kullanıyoruz; böyle güzel bir yolda ilerlemekten geri durmayalım. Dolayısıyla, mahkûmları cellatlardansa bilginlerin ellerine teslim edelim.